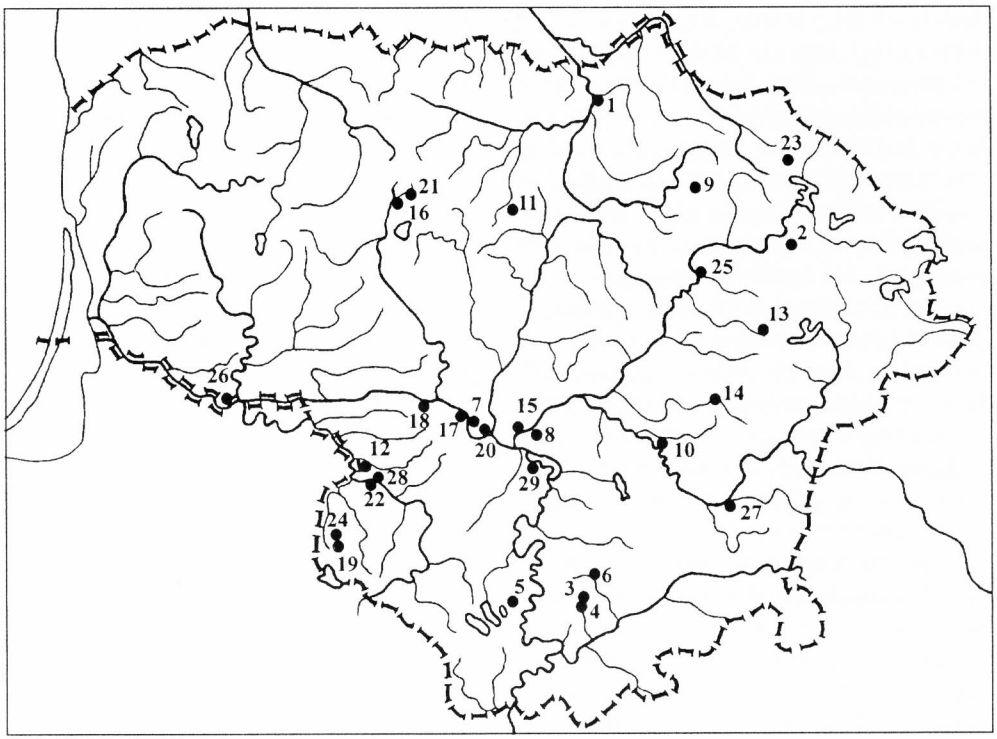
II. PILIAKALNIAI IR GELEŽIES AMŽIAUS GYVENVIETĖS

9 pav. Piliakalniai ir geležies amžiaus gyvenvietės:
Fig. 9. Hill-forts and settlements of the Iron Age:

1 – Ąžuolpamūšė, 2 – Bikūnai (žr. V), 3 – Daugai, 4 – Dvarčėnai, 5 – Dzirmiškės, 6 – Einoronys, 7 – Jaučakiai, 8 – Karmėlava, 9 – Kereliai, 10 – Kernavė, 11 – Kleboniškiai (žr. VII), 12 – Klepai (žr. X), 13 – Kulionys, 14 – Laužiškis, 15 – Lentainiai, 16 – Lieporiai, 17 – Mikytai (žr. X), 18 – Misiūnai (žr. X), 19 – Ragaišiai (žr. X), 20 – Raudondvaris, 21 – Salduvė, 22 – Skliausčiai (žr. X), 23 – Stasiūnai, 24 – Šakiai (žr. X), 25 – Šeimyniškėliai, 26 – Šereitlaukis, 27 – Vilnius (žr. VI), 28 – Vitrakiai (žr. X), 29 – Žiegždriai.

KARMĖLAVOS PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Dainius BALČIŪNAS

Karmėlavos miestelis yra Kauno rajone, apie 12 km į ŠR nuo Kauno Ukmergės kryptimi. Karmėlava minima XIV a. kryžiuočių kelių aprašymuose (Kremilow). B. Kviklys mini, kad Karmėlavos apylinkėse rasta akmens amžiaus sodybos likučių. XVI a. pradžioje Karmėlavoje minimas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro dvaras, tačiau kurioje vietoje jis buvo, nežinome. Už skolas dvaras atiteko Kauno vietininkui Vaitiekui Jonaičiui, vėliau savininkais buvo Slucko kunigaikštis Jurgis, Barbora Radvilaitė, Oginskis, Sirutis, Končius. 1529 m. Karmėlavoje pastatyta medinė katalikų bažnyčia, vėliau prie jos įsikūrė mokykla. Miestelis augo prie dvaro, nuo 1766 m. turėjo savivaldos teises ir herbą.

Karmėlavos piliakalnis (AR 354) yra miestelio teritorijoje, iš trijų pusių apsuptas giliomis daubomis, P dugne teka upelis, iš Š – Neries slėnis ir pievos-ganyklos. Viršūnę juosia 1–2 m aukščio pylimas. Pylimo ilgis – apie 230 m. 1943 m. piliakalnį žvalgė P. Tarasenka. Ant piliakalnio stovi gyvenamas namas ir ūkiniai pastatai, pastatyti pokaryje. 300 m į V nuo piliakalnio yra kapinynas, kurį tyrinėja K. Rickevičiūtė, datuojamas XIV a. antrąja puse – XVI a. pradžia (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 315–318; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 112).

Kur buvo Karmėlavos senovės gyvenvietė, žinių neturime. Sprendžiant pagal reljefą, ji galėjo būti į R nuo piliakalnio, iš P pusės apsaugota gilia griova su upeliu, iš Š – stačių šlaitų į Neries užliejamas pievas. Šiuo metu šioje teritorijoje yra garažų masyvas ir naujais mūriniais pastatais užstatyta teritorija. Šie statiniai atsirado pastarajame dešimtmetyje, pradžioje kaip savavališki. Garažų teritorijoje iškasta tik viena perkasa, kadangi pravažiavimuose kietai suvažinėtas žvyras ir jų savininkai neleido tyrinėti. Iš viso iškasta 30 šurfų, ištirtas 30 m^2 plotas.

Šurfai 1–14 iškasti į R nuo piliakalnio, teritorijoje, užstatytoje garažais ir išdalintoje gyvenamiems namams. Šurfuose pasiektas įžemis – moreninis molis. Virš jo rastas 40–50 cm storio juodžemio sluoksnis, naudojamas daržams. Šurfai 19–23 iškasti salpinėje terasoje, piliakalnio papėdėje, Neries slėnio pievose. Šurfuose pasiektas įžemis – baltas smėlis. Virš jo rasti 0,7–1,10 m storio sąnašinio smėlio su pilko juodžemio priemaiša ir pūvančiomis augalų liekanomis sluoksniai. Viršuje yra 40 cm storio juodžemio ir velėnos sluoksnis. Šurfai 15–18 ir 24–30 iškasti į P nuo piliakalnio, už griovos, privačių sklypų daržuose. Juose pasiektas įžemis – moreninis molis, kai kur priesmėlis. Virš jo yra 0,2–1,35 m storio juodžemio sluoksnis, naudojamas daržams.

Šurfe 15 rastas akmeninis 11,3 cm skersmens pabūklo sviedinys, neaiškus geležinis 11,6 cm ilgio dirbinys, iš pažiūros panašus į strėlės antgalį. Šiuos radinius datuoti sunku, kadangi jie rasti dirbamo juodžemio sluoksnyje ir gali būti traktuojami kaip atsitiktiniai radiniai.

Perkasose nerasta gyvenvietei priskirtino kultūrinio sluoksnio ir radinių. Gali būti, kad gyvenvietės teritorija yra po garažų masyvu ir visiškai užstatyta, arba ji buvo nuarta daržuose.

SETTLEMENT AT THE FOOT OF THE KARMĖLAVA HILL-FORT

In 2001 in search of a settlement at the foot of the Karmėlava hill-fort (Kaunas district), 30 test pits (30 m^2) were excavated in the presupposed sites. However, no cultural layer was fixed. In test pit 15, in arable soil a stone ball and an iron artefact similar to an arrowhead were found.

ALYTAUS RAJONO NEAIŠKIŲ PILIAKALNIŲ ŽVALGOMIEJI TYRIMAI

Eugenijus IVANAUSKAS, Arūnas STRAZDAS

2001 m. atlikti nedidelės apimties žvalgomieji archeologiniai tyrimai trijuose neaiškiuose Alytaus rajono piliakalniuose. Žvalgomųjų tyrimų tikslas buvo nustatyti piliakalnių kultūrinę vertę ir pateikti pasiūlymus dėl tolesnio jų saugojimo.

Einoronių piliakalnis, vadinamas Pilies kalnu (AR 66), yra apie 2 km į PR nuo Pivašiūnų bažnyčios, 1,55 km į PV nuo Ilgio ežero PR galo ir 0,7 km į V nuo Einoronių–Sudvariškių kelio.

Piliakalnis – tai masyvi, kalvotoje apylinkėje dominuojanti kalva, kurią iš PV, P ir R supa daubos. ŠV piliakalnis pereina į gretimas kiek žemesnes aukštumas. Šlaitai nuo daubų yra 15–20 m aukščio, tik ŠV šlaitas yra 4–5 m aukščio. Piliakalnio viršus – apie 70 m ilgio ŠV–PR kryptimi ir 20 m pločio. Aikštelė neišsiskiria. Piliakalnio aukščiausioje vietoje anksčiau stovėjo trianguliacijos bokštas. Jo vietą dabar težymi apie 13x13 m dydžio grioviu apkastas kvadratas. Piliakalnis anksčiau buvo ariamas, dabar dirvonuoja.

1971 m. piliakalnį žvalgė LII, 1977 ir 1989 m. – MMT. Žvalgymų metu nei kultūrinio sluoksnio pėdsakų, nei įtvirtinimų požymių nepastebėta.

Kalvos viršuje, 16 m į ŠV nuo buvusio trianguliacijos bokšto pamato pažymėta 4x2 m dydžio perkasa, ilgiu orientuota ŠV–PR kryptimi. Po velėna atsidengė rusvo priemolio sluoksnis – buvęs armuo. Šis perartas sluoksnis buvo 20–60 cm storio. Jame aptikta lipdytų puodų šukių (1 pakraštėlis, 1 petelis ir 3 šoninės šukės), 3 titnago nuoskalos, skeltė su utilizaciniu retušu ir skaldytinis. Puodų šukių molio masė liesinta grūsto granito ir žėručio priemaišomis. Puodo petelis ornamentuotas skersų nagų įspaudų ir vertikalių brūkšnių eilutėmis. Jis savo puošyba panašus į Rutulinių amforų kultūros keramiką. Po minėtu rusvo priemolio sluoksniu prasidėjo neperartas rusvo priemolio sluoksnis, išmargintas degėsių dėmėmis. Kadangi archeologinių radinių aptikta jau armenyje, nutarta nutraukti tyrimus ir toliau neardyti kultūrinio sluoksnio. Piliakalnyje aptikti radiniai datuojami akmens ir bronzos amžiais.

Piliakalnį siūloma įtraukti į archeologinių vietų sąrašą.

Daugų piliakalnis. 1972 m. į respublikinės reikšmės archeologijos paminklų sąrašą buvo įtrauktas Daugų piliakalnis, vadinamas Pilaite (AR 44). Kartu buvo įtraukta ir Daugų akmens amžiaus stovykla